

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

магістр
(освітній ступінь)

на тему:

**УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ У
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ НА ОСНОВІ МЕДІАЦІЇ**

Виконала здобувачка спеціальності
281 Публічне управління та адміністрування
Освітньої програми «Державна служба»
Сегіна О.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник: Антонова С.Є
(прізвище та ініціали)

Рецензент: Тихончук Л.Х.
(прізвище та ініціали)

Рівне – 2023

Рецензія
на кваліфікаційну магістерську роботу студентки
Національного університету водного господарства та природокористування,
Інститут післядипломної освіти
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Сегіної Оксани Миколаївни
на тему:

**«Удосконалення інструментів вирішення конфліктів у територіальних
громадах на основі медіації»**

Тема дослідження, спрямована на удосконалення інструментів вирішення конфліктів у територіальних громадах через впровадження медіації, набуває особливої актуальності в контексті нових викликів у сфері соціальних комунікацій. З'являється необхідність втручання фахівців, які мають здатність сприяти взаєморозумінню та сталому мирному розвитку, а також навчати громадян мирному врегулюванню конфліктів на різних рівнях громадянського суспільства в Україні. У контексті періоду війни та післявоєнного відновлення, де соціальна напруга та різноманіття поглядів в місцевих громадах набувають особливого значення, виявляється важливість ефективного вирішення конфліктів за допомогою медіації.

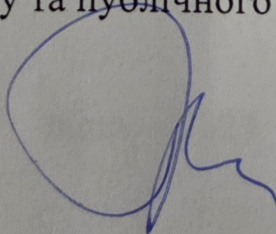
В магістерській роботі розкрито сутність медіації; розглянуто нормативно-правове забезпечення медіації в Україні; наведено зарубіжний досвід застосування медіації у вирішенні конфліктів; охарактеризовано сучасний стан вирішення конфліктів в ТГ; проведено оцінку ефективності вирішення конфліктів в ТГ України; розглянуто проблеми розвитку медіації в ТГ в Україні; визначено перспективні напрямки розвитку медіації в територіальних громадах України; наведено стратегічні напрямки державного управління розвитком медіації в ТГ; окреслено шляхи покращення управління вирішення конфліктів в громадах в умовах війни.

Магістерська робота виконана на високому рівні, текст ілюстровано таблицями, діаграмами, оформлена згідно загальноприйнятих вимог до написання наукових робіт.

З огляду на зазначене, магістерська робота має практичне значення, містить елементи наукової новизни, заслуговує на позитивну високу оцінку та допускається до захисту, а її автор заслуговує присвоєння кваліфікації «магістр публічного управління та адміністрування».

Рецензент:

в.о. завкафедри менеджменту та публічного врядування,
д.н.д.у., професор

Тихончук Л.Х.

« » грудня 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ НА ОСНОВІ МЕДІАЦІЇ	8
1.1. Сутність медіації, як альтернативного методу вирішення конфліктів.....	8
1.2. Нормативно-правове забезпечення медіації в Україні.....	15
1.3. Зарубіжний досвід застосування медіації у вирішенні конфліктів.....	31
Висновки до розділу 1	38
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ.....	40
2.1. Сучасний стан виникнення конфліктів в територіальних громадах України	40
2.2. Оцінка ефективності вирішення конфліктів в територіальних громадах в Україні	50
2.3. Проблеми розвитку медіації в територіальних громадах в Україні	63
Висновки до розділу 2	68
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕДІАЦІЇ.....	70
3.1. Перспективні напрямки розвитку медіації в територіальних громадах України	70
3.2. Стратегічні напрямки державного управління розвитком медіації в територіальних громадах.....	77
3.3. Шляхи покращення управління вирішення конфліктів в громадах в умовах війни	83
Висновки до розділу 3	94
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101

ВСТУП

Актуальність теми. Тема дослідження, спрямована на удосконалення інструментів вирішення конфліктів у територіальних громадах через впровадження медіації, набуває особливої актуальності в контексті нових викликів у сфері соціальних комунікацій. З'являється необхідність втручання фахівців, які мають здатність сприяти взаєморозумінню та сталому мирному розвитку, а також навчати громадян мирному врегулюванню конфліктів на різних рівнях громадянського суспільства в Україні.

У контексті періоду війни та післявоєнного відновлення, де соціальна напруга та різноманіття поглядів в місцевих громадах набувають особливого значення, виявляється важливість ефективного вирішення конфліктів за допомогою медіації. Фахівці-медіатори, володіючи навичками запобігання та припинення суперечок через переговори, стають невід'ємною частиною органів місцевого самоврядування. Їхнє впровадження у різноманітні сфери, від державних установ до шкіл та військових установ, сприятиме покращенню якості життя громадян та уникненню соціальних протистоянь.

Фахівці-медіатори виявляються ключовими агентами, спроможними налагоджувати взаємодію між різними соціальними групами та установами. Вони не лише запобігають конфліктам, але і допомагають вирішувати їхні наслідки через переговори та пошук компромісів. Інтеграція медіаторів у структури місцевого самоврядування, освітні заклади, медичні установи та інші сфери життя громад може суттєво підвищити рівень взаєморозуміння і сприяти уникненню соціальних конфліктів.

Також, слід зазначити, що володіння навичками медіації дозволить управлінцям сфери місцевого самоврядування ефективно керувати обміном інформацією, уникнути ситуацій, де одна сторона перемагає, а інша програє, та забезпечить знаходження рішень, що задовольнить потреби та інтереси всіх учасників процесу. Це, в свою чергу, сприятиме підняттю рівня

взаємодії, прийняттю рішень щодо спірних питань, розробці спільної стратегії розвитку та налагодженню відносин всередині громади.

Теоретичні положення щодо загальнотеоретичних, практичних та філософських питань, пов'язаних із розвитком процесу медіації у нашій країні займалися такі вчені: О. Гаврилюк, А. Жданюк, Н.Кравець., Кашевський В., Пацурківський П., А. Біцай, В. Землянська, О. Перепадя, А. Ященко Т.Часов, І. Ясиновський Г. Кохан та інші.

Мета дипломної роботи – дослідження та розробка напрямів удосконалення інструментів вирішення конфліктів у територіальних громадах на основі медіації.

Для досягнення мети визначено такі *завдання*:

- розкрити сутність медіації, як альтернативного методу вирішення конфліктів;
- розглянути нормативно-правове забезпечення медіації в Україні;
- навести зарубіжний досвід застосування медіації у вирішенні конфліктів;
- охарактеризувати сучасний стан вирішення конфліктів в територіальних громадах;
- провести оцінку ефективності вирішення конфліктів в територіальних громадах в Україні;
- розглянути проблеми розвитку медіації в територіальних громадах в Україні;
- визначити переваги використання медіації як механізму вирішення конфліктів в територіальних громадах у процесі децентралізації;
- навести перспективні напрямки розвитку медіації в територіальних громадах України;
- розробити стратегічні напрямки державного управління розвитком медіації в територіальних громадах.

Об'єктом дипломної роботи є процес удосконалення інструментів вирішення конфліктів у територіальних громадах на основі медіації.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи та практичні аспекти удосконалення інструментів вирішення конфліктів у територіальних громадах на основі медіації.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої в кваліфікаційній роботі мети були використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження: аналізу та синтезу, систематизації, компаративний, класифікації, термінологічний, проблемно-орієнтовний.

Інформаційну базу дослідження становлять: закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України; довідкові та інструктивні матеріали; наукові праці різних жанрів інших авторів; періодичні видання; інформаційні матеріали, розміщені в мережі Інтернет.

Практичне значення результатів дослідження: полягає у розробці та науковому обґрунтуванні рекомендацій щодо напрямів удосконалення інструментів вирішення конфліктів у територіальних громадах на основі медіації як одного із видів альтернативних способів вирішення спорів.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ НА ОСНОВІ МЕДІАЦІЇ

1.1. Сутність медіації, як альтернативного методу вирішення конфліктів

В сучасному етапі розвитку людства існують різні підходи до вирішення конфліктів, які можна розділити на дві основні групи: традиційні та нетрадиційні методи.

Традиційні методи вирішення конфліктів ґрунтуються на підходах, які ґрунтуються на правових нормах та законодавчих приписах. Це включає вирішення спорів у судах, де застосовуються встановлені законами правила і норми. Спеціально створені судові органи виступають як визначальні інстанції для вирішення конфліктів з позицій закону.

Нетрадиційні, або альтернативні, методи розв'язання конфліктів базуються на вирішенні спорів з позиції інтересів та включають у себе пошук компромісів та досягнення згоди між конфліктуючими сторонами. Ці підходи використовують третю, незалежну сторону, відому як медіатор, який активно сприяє узгодженню сторін та полегшує процес досягнення взаємоприйняттого рішення [7].

Таким чином, в залежності від природи конфлікту та обставин, сторони можуть обирати між традиційними та нетрадиційними методами вирішення конфліктів, кожен з яких має свої переваги та обмеження.

Традиційні та альтернативні методи вирішення конфліктів відрізняються за своєю природою та підходами до розв'язання суперечок. Давайте розглянемо обидва підходи для кращого розуміння їх сутності.

Традиційні методи вирішення конфліктів:

1. Судовий шлях: вирішення конфлікту в суді за допомогою законодавчих норм та судових рішень. Переваги: чітко визначені правила,

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основні поставлених завдань у магістерській роботі можна зробити наступні висновки:

1. Отже, медіація є альтернативним методом вирішення конфліктів, який ґрунтується на співпраці та активній участі учасників. Сутність медіації полягає в тому, щоб допомагати сторонам конфлікту самостійно знаходити взаємовигідні та прийнятні рішення, замість того, щоб вирішувати спір шляхом судового розгляду. В медіаційному процесі третя, незалежна сторона, відома як медіатор, допомагає учасникам зрозуміти свої потреби, інтереси та обговорити можливі варіанти вирішення конфлікту. Медіатор сприяє побудові ефективної комунікації між сторонами, сприяє пошуку компромісів та допомагає створити угоду, яка відповідає потребам обох сторін. Головна ідея медіації – це взаємне сприяння та співпраця, спрямовані на досягнення мирного та справедливого вирішення конфлікту. Медіація надає учасникам можливість зберегти контроль над процесом та результатами, зменшуючи витрати часу та ресурсів, порівняно із судовим шляхом вирішення конфліктів.

2. Медіація, яка має значний потенціал, може вирішити ключові проблеми, що стоять перед правовою системою України. Впровадження медіації в практику може призвести до ряду позитивних змін, які сприятимуть розвантаженню судової системи та покращенню правового захисту громадян. По-перше, використання медіації може значно зменшити навантаження на судову систему. Застосування медіації у вирішенні конфліктів дозволить великій кількості справ уникнути довгих та витратних судових процесів. По-друге, медіація може сприяти покращенню стану правового захисту громадян, забезпечуючи їм ефективний та альтернативний шлях вирішення спорів. Відсутність формальних процедур і можливість самостійного участі громадян у процесі роблять медіацію більш доступною та гнучкою. По-третє, впровадження медіації сприятиме демократизації

суспільства та верховенству права. Активне включення медіації в соціальне життя може сприяти формуванню культури врегулювання конфліктів шляхом діалогу та співпраці. По-четверте, розвиток і вдосконалення інституту медіації в Україні обумовлені інтеграційними процесами на міжнародному рівні. Міжнародна координація та обмін досвідом можуть допомогти прискорити розвиток інституту медіації в національній правовій системі та забезпечити високі стандарти його функціонування.

3. У висновку можна відзначити, що медіація є важливим інструментом вирішення конфліктів та спорів на різних рівнях - від міжособистісних взаєморозумінь до глобальних транскордонних суперечок. Останнім часом відбувається не тільки легітимація, але й інституціоналізація медіації на різних рівнях - від національних до міжнародних. Національні рівні включають різноманітні підходи до організації медіації. «Ринковий» підхід, визначений комерційними інтересами, реалізований у країнах, таких як США, Велика Британія та Австралія. Публічно-правовий підхід передбачає державний контроль і встановлення стандартів, як це має місце в Австрії. Саморегулювання, як відзначено в досвіді Німеччини, може поєднувати в собі гнучкість приватного сектору та контроль якості професійної діяльності. Міжнародна медіація знаходить висловлювання через створення організацій, таких як Міжнародний інститут медіації. Ці інституції визначають стандарти, забезпечують акредитацію та сприяють обміну досвідом між медіаторами з різних країн. У світлі цього висновку можна зазначити, що медіація продовжує важливий розвиток як ефективний інструмент для вирішення конфліктів у всесвітньому масштабі, забезпечуючи різноманітні моделі та підходи для регулювання спорів на різних рівнях.

4. Узагальнюючи, було відзначено, що конфліктні ситуації у суспільстві є динамічними і різноманітними. Зростання конфліктів у певних сферах може свідчити про системні проблеми, які потребують уваги та ефективного управлінського втручання. Розуміння цих тенденцій є ключем до розроблення стратегій врегулювання та забезпечення сталого розвитку

суспільства. Загальний аналіз вказує на динамічний характер конфліктів зі зростанням їх інтенсивності, актуальності та регіональних розбіжностей у характері конфліктів. Даний контекст може викликати необхідність ретельного моніторингу та адаптації стратегій врегулювання конфліктів для забезпечення ефективної та своєчасної реакції на різноманітні ситуації.

5. Громадська ініціатива з урегулювання соціально-економічних конфліктів (ГІСМАОВК) є важливим агентом у розв'язанні проблем територіальних громад України, як підтверджують успішні заходи та події, організовані нею. Представники ГІСМАОВК ефективно використовують діалоговий підхід, влаштовуючи зустрічі та платформи для обговорення проблем. Цей підхід сприяє взаєморозумінню та побудові позитивних відносин між сторонами конфлікту. Для ще більш ефективного вирішення конфліктів важливо активно впроваджувати методи медіації. Цей процес спрямований на досягнення взаєморозуміння через взаємне обговорення та пошук спільних рішень. Проведені діалогові зустрічі з різними соціальними групами та вирішення конфліктних ситуацій, таких як розміщення флагштоку у парку «Ювілейний», є прикладами успішних заходів ГІСМАОВК. Збереження та розширення співпраці ГІСМАОВК з різними соціальними структурами покращить ситуацію та сприятиме створенню стабільного соціального середовища в територіальних громадах України. Отже, ГІСМАОВК відіграє важливу роль у вирішенні конфліктів на місцевому рівні, використовуючи діалогові та медіаційні методи. Розширення цих практик та залучення більше зацікавлених сторін може сприяти сталому розвитку та покращенню якості життя громадян в територіальних громадах України.

6. Визначено, що проблеми розвитку медіації в територіальних громадах України наступні: низька інформованість населення; проблема недостатньої професійної кваліфікації медіаторів в територіальних громадах; фінансові обмеження у сфері медіації в територіальних громадах; проблема відсутності інфраструктури для медіації в територіальних громадах;

проблема політичного тиску в медіації. Розв'язання цих проблем передбачає впровадження ефективної інформаційної кампанії, вдосконалення законодавства, підвищення кваліфікації медіаторів та створення фінансових механізмів для підтримки програм медіації в територіальних громадах.

7. Медіація, яка знаходиться на стику правової системи, соціальних потреб та етичних стандартів, в Україні має великий потенціал для подальшого розвитку. Перспективи включають в себе створення інфраструктури медіації, розширення сфери застосування, залучення громадськості та використання міжнародного досвіду. Створення відповідної інфраструктури, навчання та сертифікація медіаторів, а також створення центрів медіації - це важливі кроки для забезпечення доступності та якості медіаційних послуг. Розширення сфери застосування медіації в громадянських, комерційних, сімейних та інших справах дозволяє вирішувати різноманітні конфлікти ефективно. Залучення громадськості та активна участь громадян у розвитку медіації створюють підґрунтя для підтримки цього методу вирішення конфліктів. Взаємодія з міжнародними партнерами та використання їхнього досвіду допомагає у вдосконаленні практик та методів медіації. Узагальнюючи, впровадження та розвиток медіації в Україні має перспективи стати важливим інструментом для розв'язання конфліктів у різних сферах життя, сприяючи побудові справедливого та гармонійного суспільства.

8. У реалізації стратегічних напрямків та операційних цілей для розвитку медіації визначаються чотири ключові стратегічні напрямки. Перше з них – це законодавча підтримка, яка передбачає розробку та удосконалення нормативно-правової бази для підтримки та розвитку медіації, а також впровадження стандартів якості та етичних норм для медіаторів. Другий напрямок - свідомість та освіта, включає проведення освітніх кампаній для громадян, підприємств та публічних організацій про переваги та можливості медіації. Також важливо запровадити навчальні програми з медіації в шкільній та вищій освіті. Третій напрямок – інфраструктура медіації,

передбачає створення та підтримку медіаційних центрів у територіальних громадах та розвиток інфраструктури для проведення онлайн-медіації. Четвертий напрямок – партнерство з суспільством, включає залучення громадських організацій та бізнес-сектору до підтримки розвитку медіації та співпрацю з ЗМІ для підвищення інформованості та підтримки громадськості. Операційні цілі, спрямовані на досягнення цих стратегічних напрямків, включають підготовку кадрів у галузі медіації, створення інформаційних ресурсів для популяризації медіації, забезпечення фінансової підтримки для ефективного функціонування медіаційних ініціатив та впровадження систем моніторингу та оцінки для постійного вдосконалення і реагування на виклики. Реалізація цих стратегій та операційних цілей сприятиме сталому розвитку медіації та підвищенню її ролі в розв'язанні конфліктів.

9. Концепція «Мобільних груп» є інноваційним та ефективним підходом до роботи з конфліктами в умовах війни та переселення. Зосереджена на професіоналізмі, гнучкості та глибокому розумінні психологічних аспектів конфліктів, вона забезпечує успішні інтервенції та медіації, сприяє полегшенню наслідків війни та покращенню взаєморозуміння між переселенцями та місцевими мешканцями. Важливим елементом концепції є розвиток гнучких форм роботи та активна взаємодія між мобільними групами, що сприяє адаптації до змін у конфліктному середовищі та обміну досвідом для підвищення ефективності. Крім того, створення моделі для подальшого застосування визначає концепцію як приклад та джерело навчання для подібних ініціатив у різних контекстах конфліктів. Загалом, концепція демонструє високий рівень професіоналізму, методичної підтримки та глибокого розуміння викликів, з якими стикаються особи в умовах війни та переселення.